

Smärtpunkten av Elisabeth Åsbrink

1. Vilka deltog i arbetet?

Jag har, under ett års tid, gjort arbetet själv; spårat upp personer, fått dem att ställa upp på intervjuer, begärt ut och samlat in myndigheters handlingar, plöjt pressarkiv och etermedie-inslag samt skrivit ut och skrivit.

Under ett intensivt reserach-skede har jag haft bistånd av researchern Victoria Gauntiz, ca 8 timmar arbete.

2. Var publicerades jobbet? 3. När publicerades/sändes bidraget?

Boken SMÄRTPUNKTEN – Lars Norén, pjäsen Sju tre och mordet i Malexander kom ut 1 september 2009, Natur och Kulturs förlag.

4. Hur fick du/ni ursprungsidén till projektet?

Hösten 1999 och våren 2000 arbetade jag som reporter på P 1 Morgon, SR. Där följde jag efterspelet av Malexandermordet. Redan då försökte jag ta reda på vad om det fanns ett samband mellan teaterarbetet och brotten. Det resulterade i flera undersökande reportage.

Jag fick kontakt med flera nyckelpersoner inom kriminalvården och jag var den enda journalist som intervjuade Carl Thunberg, en av de tre fångar som stod på scen i Noréns teaterprojekt.

År 2000 fick jag som första journalist en intervju med pjäsens producent, Isa Stenberg. Samma år producerade jag hennes Sommar-program. Det året fick jag också den första tv-intervjun efter Sju tre med dramatikern Lars Norén, via mitt arbete på SVT, och ställde redan då frågor om Sju tre till honom. (Han blev arg.)

Under åren som följde har jag också intervjuat dem som gjorde filmen om Sju tre och sist, men inte minst, de anhöriga. Jag har alltså följt frågan till och från under tio års tid.

Avgörande för att jag skulle skriva boken, var den halvtimmeslånga intervju jag gjorde med Lars Norén i samband med utgivningen av hans dagbok, i april 2008. Intervjun sändes i SVT. Efteråt blev jag kontaktad av en rad människor – kända och okända tittare – som ville diskutera intervju och dagbok. Jag noterade att alla dessa samtal slutade med att de talade om Sju tre, och att många fortfarande var arga och upprörda, efter tio år. Det var som om ingen tid hade passerat sedan pjäsen uppfördes – och det fick mig att vilja undersöka hur det kunde komma sig.

Mina tre huvudfrågor blev: Varför gör Sju tre fortfarande ont i den offentliga debatten? Vad hände egentligen, bakom kulisserna? Fanns det ett samband mellan teaterarbete och brott – och i så fall; hur såg det ut?

5. Vilka arbetsmetoder tillämpade du/ni?

Helt vanliga journalistiska grundmetoder:

* Få motvilliga intervjupersoner att ställa upp – genom upprepade samtal och arbete för att inge förtroende.

* Läsning av offentliga handlingar, varav många belagda med sekretess – omfattande research och användande av offentlighetsprincipen.

* Muntliga intervjuer on, och off, the record, allt inspelat (ca 50 timmar).

* Genomgång av ca 300 pressklipp i många timmar på Kungliga biblioteket, samt ett 20-tal inslag i etermedia – från SVT:s och SR:s arkiv.

* Inläsning i olika ämnen, t ex kriminalvårdens historia, nazismens framväxt, teaterhistoria

6. Vilka typer av källor använde du/ni?

* Vittnen och aktörer i de olika skeenden jag ville skildra; teaterarbete och brott.

* Domstolshandlingar, t ex tidigare domar

* Den sk slasken, alltså polisens hela förundersökningsmaterial – som jag som enda journalist begärt ut - samt annat polismaterial jag fått tillgång till genom inofficiella källor

* Handlingar begärda från en lång rad myndigheter; kriminalvården, Rikspolisstyrelsen, JO, JK etc

* Forskare inom relevanta ämnen; nazism, psykopati, kriminologi, teaterhistoria, litteraturhistoria

* Nyhets- och debattmaterial, publicerat i dagspress, månadspress och inom etermedia

7. Stötte du/ni på några problem? Vilka?

* Några f d brottslingar ville inte bli funna. Svårt att både lokalisera dem och att få kontakt/förtroende.

* Jag fick inte ut alla handlingar jag önskade från kriminalvården (men kringgick det genom ”of the record”-intervjuer med tjänstemän med insyn i dessa handlingar.)

* Rädsla för en av intervjupersonerna – en person som är nazist, möjligen fd nazist, samt har kopplingar till Bandidos. Det fanns förtäckta hot. I och med det, avbröt jag intervjuandet med honom.

* Många intervjupersoner ville inte ställa upp då ämnet väckte stor ångest och skuld. Några få misslyckades jag att få med mig.

8. Hur lång tid tog projektet? Jag har arbetat med ämnet till och från i tio år. Själva bokprojektet tog ett år, från april 2008 till april 2009.

9. Har projektet fått några konkreta följder? Det är för tidigt att säga. Boken har varit ute i tio dagar.

10. Vilka reaktioner har ni fått från myndigheter och kollegor?

Boken har recenserats av 30 olika redaktioner; både etermedier och i press, både på riksnivå och i landsortspress. DN har skrivit på ledarplats om boken, apropå minoritet och majoritetsfrågor. Aktuellt har gjort reportage om permissionssystemet.

Den nominerades till Augustpriset i fackboksklassen 2009.

Här är ett axplock ur recensionerna:

”Jag tycker väldigt mycket om den här boken. Den är väldokumenterad, välskriven, ovaligt nyanserad och övertygande i att författaren har närmat sig det här väldigt svåra problemet förutsättningslöst.” Åsa Lindeborg i Kulturnyheterna, SVT.

” ... vi som har väntat på den första boken om polismorden har anledning att applådera. "Smärtpunkten" är den bästa svenska boken om ett uppmärksammat brott sedan "Lasermannen".” Fredrik Quist, Östgöta-correspondenten

” ... Elisabeth Åsbrinks ambitiösa undersökande reportage. Hon har intervjuat flera av de närmast inblandade i "Sju tre"-projektet – bland dem Norén själv- och läst det mesta som skrivits kring såväl pjäsen som Malexandermorden. Det är här, i kartläggningen av en kommande katastrof, snarare än i analysen av debatten, som hennes bok imponerar och tillför nya perspektiv.” Per Svensson, Sydsvenska Dagbladet

”Det är en imponerande bok, både som konkret grävjobb och som övergripande kartläggning och, i viss mån, analys av hela Sju tre-projektet. Alla stenar har inte vänts, frågetecken finns kvar, minnesbilder går isär, men närmare "sanningen" än så här kommer vi nog aldrig.” Anders Sjögren, Västerbottenkuriren

”Tio år senare, när SVT-reportern Elisabeth Åsbrink ger ut sin dokumentation av pjäsens för- och efterspel, är de frågor jag ställde då fortfarande obesvarade. Åsbrink fyller snarare i frågetecknen än rästar ut dem, och det är den enda rimliga hållningen.” Nils Schwartz, Expressen

11. Har projektet anmälts till PO, Granskningsnämnden eller annan instans? Nej.

12. Ange webblänk till artiklarna/inslagen/bokpresentation.

<http://nok.se/nok/allmanlitteratur/titlar-allmanlitt/s/Smartpunkten-ISBN-9789127118805/>

http://manage.svb.se/Debutanter/2009/debutanter_hostens_bocker_2009/180772

<http://manage.svb.se/Recensioner/181778?path=%2Fsvb%2Fwww%2FRecensioner&searchString%3Auf8%3Auststring=%C3%A5sbrink>

Elisabeth Åsbrink / journalist och författare / elisabeth.asbrink@comhem.se